

REVISTA GALLEGA DE DIREITO SOCIAL

SELECCIÓN DE SENTENZAS

Sentenza do Tribunal de Xustiza do 25 de febreiro de 2003

«Seguridade Social - Hospitalización dun pensionista durante unha estadia nun Estado membro distinto do de residencia - Requisitos para a asunción de gastos - Artigos 31 e 36 do Regulamento (CEE) n. 1408/71 - Artigos 31 e 93 do Regulamento (CEE) n. 574/72»

No asunto C-326/00,

que ten por obxecto unha petición dirixida ao Tribunal de Xustiza, conforme ao artigo 234 CE, polo Dioikitiko Protodikeio Thessalonikis (Grecia), destinada a obter, no litixio pendente ante o devandito órgano xurisdiccional entre

Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA)

e

Vasileios Ioannidis,

unha decisión prexudicial sobre a interpretación dos artigos 31 e 36 do Regulamento (CEE) n. 1408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores por conta propia e aos membros das súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento (CEE) n. 2001/83 do Consello, do 2 de xuño de 1983 (DON L 230, p. 6; EE 05/03, p. 53), na versión resultante do Regulamento (CE) n. 3096/95 do Consello, do 22 de decembro de 1995 (DO L 335, p. 10), dos artigos 31 e 93 do Regulamento (CEE) n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972,

polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 do Consello, na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, dos artigos 56 e 59 do Tratado CE (actualmente artigos 46 CE e 49 CE, trala súa modificación) e 60 do Tratado CE (actualmente artigo 50 CE), así como do artigo 1 do Protocolo adicional do Convenio Europeo para a Protección dos Dereitos Humanos e das Liberdades Fundamentais,

O Tribunal de Xustiza,

integrado polo Señor G.C. Rodríguez Iglesias, Presidente, os Sres. M. Wathelet, R. Schintgen e C.W.A. Timmermans, Presidentes de Sala, e os Sres. C. Gulmann, D.A.-N.O.-N. Edward, A. A. Pergola (Relator), P. Jann e V. Skouris, as Señoras F. Macken e N. Colneric e os Sres. S. von Bahr e J.N. Cunha Rodrigues, Xuíces;

Avogado Xeral: Señor D. Ruiz-Jarabo Colomer;

Secretario: Señor H.A.-N. Rühl, administrador principal;

consideradas as observacións escritas presentadas e considerando o informe para a vista;

oídas as observacións orais do Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA), representado polo Señor D.G. Anastassopoulos; do Goberno helénico, representado por os Sres. S. Spyropoulos e I. Bakopoulos; do Goberno español, representado pola Señora N. Díaz Abad; do Goberno irlandés, representado polo Señor A.M. Collins; do Goberno neerlandés, representado

pola Señora H.G. Sevenster, en calidade de axente; do Goberno finlandés, representado pola Señora T. Pynnä, en calidade de axente; do Goberno do Reino Unido, representado polo Señor D. Lloyd-Jones, QC, e da Comisión, representada polas Señoras H. Michard e M. Patakia, en calidade de axentes, expostas na vista do 10 de setembro de 2002;

oídas as conclusións do Avogado Xeral, presentadas en audiencia pública o 15 de outubro de 2002;

dicta a seguinte

SENTENZA

1. Mediante resolución do 31 de xaneiro de 2000, recibida no Tribunal de Xustiza o 4 de setembro seguinte, o Dioikitiko Protodikeio Thessalonikis (Tribunal contencioso-administrativo de Primeira Instancia de Tesalónica) formulou, conforme ao artigo 234 CE, cinco cuestións prexudiciais relativas á interpretación dos artigos 31 e 36 do Regulamento (CEE) n. 1408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores por conta propia e aos membros das súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento (CEE) n. 2001/83 do Consello, do 2 de xuño de 1983 (DON L 230, p. 6; EE 05/03, p. 53), na versión resultante do Regulamento (CE) n. 3096/95 do Consello, do 22 de decembro de 1995 (DON L 335, p. 10; a partir deste momento, «Regulamento n. 1408/71»), dos artigos 31 e 93 do Regulamento (CEE) n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 do Consello, na versión resultante do Regulamento n. 3096/95 (a partir deste momento, «Regulamento n. 574/72»), dos artigos 56 e 59 do Tratado CE (actualmente artigos 46 CE e 49 CE, trala súa modificación) e 60 do Tratado CE (actualmente artigo 50 CE), así como do artigo 1 do Protocolo adicional do Convenio Europeo para a Protección dos Dereitos Humanos e das Liberdades Fundamentais, asinado en Roma o 4 de novembro de 1950.

2. Estas cuestións suscitáronse no marco dun litixio entre o Señor Ioannidis e o

Idryma Koinonikon Asfaliseon (Instituto grego de seguros sociais; a partir deste momento, «IKA») sobre a negativa deste último a facerse cargo dos gastos da hospitalización do Señor Ioannidis durante unha estancia en Alemaña.

Normativa comunitaria

3. O artigo 31, titulado «Estancia do titular e/ou dos membros da súa familia nun Estado distinto daquel onde teñen a súa residencia», que figura na sección 5, titulada «Titulares de pensións ou de rendas e membros das súas familias», do capítulo 1 do título III do Regulamento n. 1408/71, establece:

«O titular dunha pensión ou dunha renda debidas en virtude da lexislación dun só Estado membro, ou de pensións ou de rendas debidas en virtude das lexislacións de dous ou de varios Estados membros, que teña dereito ás prestacións en virtude da lexislación dalgún deses Estados, así como os membros da súa familia, que se achen no territorio dun Estado membro distinto daquel en que teñan a súa residencia, beneficiaranse:

a) das prestacións en especie, servidas pola institución do lugar de estancia conforme á lexislación que aplique e con cargo á institución do lugar de residencia de titular;

[...]

4. O artigo 22, apartado 1, do devandito Regulamento, que figura na sección 2, titulada «Traballadores por conta allea ou por conta propia e membros das súas familias», do mesmo capítulo, establece:

«O traballador por conta allea ou por conta propia que satisfaga as condicións esixidas pola lexislación do Estado competente para ter dereito ás prestacións [...] e:

a) o estado da cal requira de modo inmediato prestacións durante unha estancia no territorio doutro Estado membro, ou

b) [...], o

c) que sexa autorizado pola institución competente a desprazarse ao territorio doutro Estado membro para recibir neste a asistencia apropiada ao seu estado,

terá dereito:

i) ás prestacións en especie servidas, por conta da institución competente, pola institución do lugar de estancia ou de residencia, segundo as disposicións da lexislación que

esta aplique, coma se estivese afiliado a esta, regulándose a duración do servizo das prestacións pola lexislación do Estado competente;

[...]

5. O artigo 22 bis, titulado «Normas particulares para certas categorías de persoas», do Regulamento n. 1408/71 especifica:

«Non obstante o disposto no artigo 2 do presente Regulamento, as disposicións das letras a) e c) do apartado 1 do artigo 22 aplicaranse igualmente ás persoas que sexan nacionais dun Estado membro que estean aseguradas en virtude da lexislación dun Estado membro e aos membros da súa familia que residan con elas.»

6. O artigo 31, apartados 1 e 2, do Regulamento n. 574/72 establece:

«1. Para percibir prestacións en especie en virtude do artigo 31 do Regulamento [n. 1408/71], o titular de pensión ou de renda haberá de presentar na institución do seu lugar de estancia un certificado que acredite que ten dereito ás mencionadas prestacións. Neste certificado, que será expedido pola institución do lugar de residencia de titular antes, se é posible, de que este abandone o territorio do Estado membro onde resida, farase constar, no seu caso, a duración máxima de concesión das prestacións en especie prevista pola lexislación do devandito Estado membro. Se titular non presenta este certificado, a institución do lugar de estancia dirixirase, para obtelo, á do lugar de residencia.

2. As disposicións dos apartados 6, 7 e 9 do artigo 17 do Regulamento de aplicación, serán aplicables por analogía. En tal caso, a institución do lugar de residencia do titular de pensión ou de renda será considerada como a institución competente.»

7. A teor do artigo 17, apartados 6, 7 e 9, do Regulamento n. 574/72:

«6. En caso de hospitalización, a institución do lugar de residencia notificará á institución competente, dentro dos tres días seguintes a aquel en que teña coñecemento diso, a data de ingreso no establecemento hospitalario e a duración probable da hospitalización, así como a data de alta. Omitirase, non obstante, esta notificación cando o custo das prestacións en especie haxa de ser reembolsado a tanto alzado á institución do lugar de residencia.

7. A institución do lugar de residencia comunicará á institución competente o que resolva en cada caso sobre a concesión das prestacións en especie os custos probables ou efectivos da cal excedan dun importe a tanto alzado determinado e revisado periodicamente pola comisión administrativa. A institución competente disporá dun prazo de quince días contados a partir do envío desa notificación para formular, no seu caso, a súa posición motivada. A institución do lugar de residencia concederá as prestacións en especie se non recibiu oposición ao termo do devandito prazo. Cando as prestacións en especie haxan de ser concedidas en casos de urxencia absoluta, a institución do lugar de residencia comunicará sen demora á institución competente. Non procederá, sen embargo, formular oposición motivada cando o custo das prestacións en especie haxa de ser reembolsado a tanto alzado á institución do lugar de residencia.

[...]

9. Dous ou varios Estados membros, ou as súas autoridades competentes, poderán convir, logo do dictame da comisión administrativa, outras modalidades de aplicación.»

8. Como se desprende da Decisión 94/604/CE n. 153 da Comisión administrativa das Comunidades Europeas para a seguridade social dos traballadores emigrantes, do 7 de outubro de 1993, relativa aos modelos de formularios necesarios para a aplicación dos Regulamentos nros 1408/71 e 574/72 (E 001, E 103-E 127) (DO 1994, L 244, p. 22), o formulario E 111 constitúe o certificado aludido no artigo 31, apartado 1, do Regulamento n. 574/72. Conforme a dita Decisión, este mesmo formulario será tamén utilizado no suposto mencionado no artigo 22, apartado 1, letra a), inciso i), do Regulamento n. 1408/71, mentres que se require un formulario E 112 no suposto mencionado no artigo 22, apartado 1, letra c), inciso i), do mesmo Regulamento.

9. A sección 7, titulada «Reembolsos entre institucións», do capítulo 1 do título III do Regulamento n. 1408/71 comprende o artigo 36, que está redactado como segue:

«1. As prestacións en especie aboadas pola institución dun Estado membro con cargo a unha institución doutro Estado membro, en virtude do preceptuar no presente capítulo, darán lugar ao reembolso do seu custo íntegro, [...].

2. Os reembolsos previstos no apartado 1 serán determinados e efectuado segundo as modalidades establecidas polo Regulamento de aplicación a que se refire o artigo 98, ben mediante a xustificación dos gastos realizados, ou ben sobre a base dun tanto alzado. Neste último suposto, dito tanto alzado deberá asegurar un reembolso o máis próximo posible ao importe dos gastos reais.

3. Dous ou varios Estados membros, ou as súas autoridades competentes, poderán convir outras formas de reembolso ou renunciar a todo reembolso, entre as institucións que deles dependen.»

10. Conforme ao artigo 93 do Regulamento n. 574/72:

«1. A contía efectiva [...] das prestacións en especie aboadas en virtude [...] do artigo 31 do Regulamento [n. 1408/71], será reembolsada pola institución competente á institución que servira as devanditas prestacións, conforme aos custos reflectidos na contabilidade desta última institución.

2. Para os efectos do disposto [...] no artigo 31 do Regulamento [n. 1408/71], e para a aplicación do apartado 1, entenderase que a institución competente é a institución do lugar de residencia do membro da familia ou do titular de pensión ou da renda.

3. Cando a contía efectiva das prestacións a que se refire o apartado 1 non se reflecta na contabilidade da institución que as aboou, a contía que haberá de reembolsarse determinarase, a falta dun acordo celebrado en virtude do apartado 6, sobre a base dun tanto alzado establecido a partir de tódalas referencias pertinentes obtidas dos datos dispoñibles. A Comisión administrativa avaliará os elementos que han de aboar para calcular o tanto alzado e fixará a súa contía.

[...]

6. Dous ou varios Estados membros, ou as súas respectivas autoridades competentes, poderán concertar, logo do dictame da Comisión administrativa, outros modos de avaliar as contías reembolsables, especialmente baseadas na fórmula de prezo fixado.»

11. O artigo 34 do Regulamento n. 574/72 establece:

«1. Cando non sexa posible dar cumprimento ás formalidades previstas [...] nos artigos [...] 31 do Regulamento de aplicación,

durante a estancia no territorio dun Estado membro distinto do Estado competente, os gastos ocasionados serán reembolsados pola institución competente, a petición do traballador por conta allea ou por conta propia, conforme ás tarifas de reembolso aplicadas pola institución do lugar de estancia.

2. A institución do lugar de estancia deberá facilitar, a calquera institución competente que llas/llelas pida, calquera clase de indicacións sobre esas tarifas.

Se entre a institución do lugar de estancia e a institución competente existise un acordo polo que se establecese sexa a renuncia a todo reembolso, sexa o reembolso a tanto alzado das prestacións realizadas en cumprimento [...] do artigo 31 do Regulamento, a institución do lugar de estancia deberá transferir ademais á institución competente a suma que se haxa de reembolsar ao interesado como consecuencia do previsto no apartado 1.

3. Cando se trate de gastos importantes, a institución competente poderá aboar ao interesado un anticipo de contía axeitada, a partir do momento en que este formalizara ante ela a petición de reembolso.

4. Non obstante o disposto nos apartados 1, 2 e 3, a institución competente poderá proceder ao reembolso dos gastos ocasionados conforme ás tarifas que aplique, sempre que as devanditas tarifas permitan o reembolso, que o importe destes gastos non supere o importe fixado pola Comisión administrativa e que o traballador por conta allea ou por conta propia ou o titular da pensión ou renda haxa dado a súa conformidade para que se lle aplique esta disposición. En ningún caso o importe do reembolso poderá superar o importe dos gastos realizados.

5. Cando a lexislación do Estado de estancia non prevexa tarifas de reembolso, a institución competente poderá reembolsar os gastos ocasionados nos termos previstos no apartado 4 sen que sexa necesaria a conformidade do interesado.»

Lexislación nacional

12. A Orde n. 33651/E. 1089 do Ministro de Traballo, do 2 de xuño de 1956, sobre o Regulamento de atención hospitalaria do IKA (FEK B' 126/3.7 1956), modificada posteriormente en varias ocasións (a partir deste momento, «Regulamento do IKA»), inclúe un artigo 3 bis do que se deduce en particular

que, se o diagnóstico da enfermidade ou a atención dispensada a un afiliado ao IKA non poden efectuarse en Grecia, por falta de médicos especialistas ou de medios científicos axeitados, o IKA correrá coa totalidade dos gastos de diagnóstico e de atención sufragados no estranxeiro polo afiliado. A asunción dos gastos correspondentes á atención hospitalaria recibida no estranxeiro está suxeita a un réxime de autorización previa, o que permite ao IKA verificar que se cumpren os requisitos anteriormente mencionados.

13. Con carácter excepcional, o artigo 3 bis, apartado 4, letra g), do Regulamento do IKA establece sen embargo que:

«En circunstancias moi excepcionais, logo do dictame da Comisión xurídica sanitaria, o Director da Delegación territorial competente poderá autorizar a hospitalización xa realizada no estranxeiro sempre que a autorización previa fora imposible, debido a que a enfermidade se manifestou de forma repentina durante unha estancia temporal do paciente no estranxeiro, ou porque o traslado do paciente se efectuou con carácter urxente co fin de evitar un risco real para a súa vida. Neste caso, a Comisión xurídica sanitaria de segundo grao dictaminará sobre as circunstancias concretas, tanto polo que se refire a unha posible hospitalización ou terapia dentro da República Helénica como á hospitalización ou terapia recibida no estranxeiro».

Litixio principal e cuestións prejudiciais

14. O Señor Ioannidis reside en Grecia e é titular no devandito Estado dunha pensión de xubilación que aboa o IKA. Durante unha estancia en Alemaña, foi hospitalizado na clínica da Universidade técnica de Múnic do 26 de novembro ao 2 de decembro de 1996 onde se lle practicou un cateterismo con colocación dunha sonda cardíaca. Dos certificados médicos emitidos nesta ocasión despréndese que esta hospitalización tivo lugar con carácter urxente, debido a repetidas dores no tórax relacionadas cunha anxina de peito.

15. O 6 de decembro de 1996, o Señor Ioannidis presentou ante a caixa de enfermidade da empresa Karstadt, con sede social en Essen (Alemaña) (a partir deste momento, «caixa de enfermidade alemana»), como institución do lugar de estancia, unha solicitude para a asunción por esta última, por conta do IKA, dos gastos relacionados coa devandita hospitalización.

16. A caixa de enfermidade alemana dirixiu entón un formulario E 107 ao IKA para obter deste último, como institución competente, o envío dun formulario E 112 ou, no seu defecto, a confirmación da imposibilidade de enviar tal formulario.

17. Aínda que estaban informados de que o 15 de novembro de 1996 a oficina local competente do IKA expedira ao Señor Ioannidis un formulario E 111 válido para o período comprendido entre o 16 de novembro e o 31 de decembro de 1996, os servicios do IKA solicitaron o dictame da Comisión sanitaria de segundo grao (a partir deste momento, «CSSG») respecto á oportunidade de autorizar *a posteriori* a hospitalización sufrida polo interesado.

18. A CSSG emitiu un dictame negativo baseado en que a enfermidade que padecía o Señor Ioannidis non aparecera de forma suficientemente repentina durante a súa estancia en Alemaña como para xustificar un ingreso inmediato no hospital e que podería ser axeitadamente tratada en Grecia. A CSSG sinalaba, máis en concreto, que a enfermidade do Señor Ioannidis era crónica, como o certificaban varios exames realizados en xuño de 1996, que a deterioración do estado de saúde deste non fora repentina, xa que o angiocardiograma que se lle realizara en Grecia o 11 de novembro de 1996 revelara os mesmos resultados que o realizado con motivo da súa hospitalización en Alemaña e, por último, que a devandita hospitalización fora programada.

19. AO considerar que, por conseguinte, non concorrían os requisitos establecidos no artigo 3 bis, apartado 4, letra g), do Regulamento do IKA, o 18 de abril de 1997 o IKA decidiu non autorizar *a posteriori* a atención dispensada ao Señor Ioannidis. Por outra banda, o IKA devolveu o formulario E 107 á caixa de enfermidade alemana indicando que no presente caso non podía expedir un formulario E 112.

20. O Señor Ioannidis presentou unha reclamación contra esta denegación de autorización ante a comisión administrativa competente do IKA. Sinalou en particular que o obxectivo da súa estancia en Alemaña era visitar o seu fillo, que reside coa súa nai no devandito país.

21. Por estimar que a enfermidade do Señor Ioannidis se manifestou de forma repentina durante a devandita estancia e que a súa

hospitalización era necesaria para evitar un risco real para a súa vida, dita comisión decidiu, o 14 de xullo de 1997, que conforme ao artigo 3 *bis*, apartado 4, letra g), do Regulamento do IKA, procedía autorizar *a posteriori* a atención controvertida e, polo tanto, que correspondía ao IKA sufragar o reembolso.

22. O IKA presentou ante o Dioikitiko Protodikeio Thessalonikis un recurso de anulación contra esta decisión, alegando que os requisitos establecidos pola devandita norma non concorían no presente caso.

23. Nestas circunstancias, dito órgano xurisdiccional decidiu suspender o procedemento e formular ao Tribunal de Xustiza as seguintes cuestións prexudiciais:

«1) Se é compatible cos artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, e cos artigos 31 e 93 do Regulamento n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, o disposto no artigo 3 *bis*, apartado 4, letra g), do Regulamento de atención hospitalaria do IKA, na súa versión vixente nas datas de hospitalización do demandado, na medida en que -como requisito suplementario para o reembolso polo Instituto dos gastos dunha hospitalización que tivera lugar en centros hospitalarios de todo tipo situados no estranxeiro en circunstancia moi especiais, a saber, en casos en que ben o titular dunha pensión que solicita á entidade xestora o reembolso dos gastos en que incorreu atope temporalmente no estranxeiro e se vexa afectado de súbito por unha determinada enfermidade, ou ben sexa necesario trasladalo con urxencia ao estranxeiro para evitar un perigo real para a súa vida- dito precepto esixe que, logo do dictame da Comisión sanitaria de segundo grao da entidade xestora, o director da delegación territorial competente do Instituto outorgue unha autorización especial, tendo en conta que, aínda admitindo que o Dereito comunitario recoñeza os Estados membros unha facultade en principio discrecional que -en relación, entre outras, coas prestacións de enfermidade en especie dispensadas a titulares de pensións que se atopen temporalmente no territorio dun Estado membro distinto ao do seu domicilio, entre as que está incluída a de atención hospitalaria- permítalles imponer como requisito adicional para o reembolso dos gastos inherentes a estas prestacións unha autorización, mesmo *a posteriori*, non está de todo claro que as referidas disposicións do Dereito comunitario permi-

tan ademais aos Estados membros adoptar disposicións que esixan, para a concesión de tal autorización, a concorrencia forzosa de requisitos como os que establece a disposición anteriormente mencionada do Regulamento do IKA, é dicir, a existencia de circunstancias que supoñen a necesidade inmediata de atención hospitalaria.

2) Se, admitindo que os servizos de atención hospitalaria prestados en xeral nos hospitais constituían servizos no sentido do artigo 60 do Tratado CE, a citada disposición do Regulamento do IKA, no suposto de que se considere que, a pesar do expuesto, non é contraria ás citadas disposicións dos mencionados Regulamentos do Consello das Comunidades Europeas, é conforme co disposto nos artigos 59 e 60 do Tratado CE.

3) En caso de que a resposta á segunda pregunta sexa negativa, se a regulación contida na citada disposición do Regulamento do IKA está xustificada por razóns de saúde pública, relacionadas coa necesidade de garantir uns servizos hospitalarios equilibrados e accesibles a tódolos cidadáns dentro da República Helénica e se, por conseguinte, ampárase nas excepcións do artigo 56 do Tratado CE.

4) Supoñendo que o dereito a prestacións de enfermidade en especie e, polo tanto, o dereito ao pagamento dos correspondentes gastos constituían bens no sentido do artigo 1 do Protocolo adicional do Convenio Europeo para a Protección dos Dereitos Humanos e das Liberdades Fundamentais, asinado en París o 20 de marzo de 1952, se a disposición do Regulamento do IKA -en caso de que se considere que, a pesar do expuesto, non é contraria ás citadas disposicións dos Regulamentos comunitarios anteriormente mencionados e do Tratado CE, ou mesmo, para o caso de que sexa contraria a estas prescricións, estea xustificada polas razóns indicadas- é conforme co disposto no parágrafo primeiro do artigo 1 do devandito Protocolo adicional.

5) En caso de que se responda en sentido negativo á cuarta pregunta, se o disposto na citada norma do Regulamento do IKA está xustificadado por razóns de interese público, relacionadas coa protección do equilibrio presupostario do sistema de seguridade social, e se, por conseguinte, ampárase na excepción do parágrafo segundo do artigo 1 do citado Protocolo adicional.»

Sobre a primeira cuestión

24. Mediante a súa primeira cuestión, o órgano xurisdiccional remitente pregunta, esencialmente, se os artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71 e 31 e 93 do Regulamento n. 574/72 opóñense a unha normativa nacional que supedita o reembolso por parte da institución do lugar de residencia do titular dunha pensión, da atención hospitalaria dispensada a este durante unha estancia noutro Estado membro, á obtención dunha autorización a posteriori que só se concede cando a autorización previa esixida normalmente por a devandita normativa nacional fora imposible de conseguir porque a enfermidade en cuestión apareceu de xeito repentino durante a devandita estancia facendo inmediatamente necesaria a prestación de asistencia.

Sobre a pertinencia da primeira cuestión

25. O IKA, así como varios dos Gobernos que presentaron observacións escritas ao Tribunal de Xustiza expresaron as súas dúbidas respecto á aplicabilidade do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 en circunstancias tales como as do asunto principal. O IKA e o Goberno grego suxeriron, en particular, que o Señor Ioannidis se desprazou a Alemaña coa intención recibir alí a atención que se lle dispensou, de maneira que os feitos deben, na súa opinión, examinarse á luz do artigo 22, apartado 1, letra c), do Regulamento n. 1408/71, e non do seu artigo 31.

26. A este respecto, da xurisprudencia do Tribunal de Xustiza despréndese que o artigo 22, apartado 1, letra c), do Regulamento n. 1408/71 regula o dereito ás prestacións en especie dos titulares de pensións que, sendo residentes nun Estado membro, soliciten á institución competente autorización para desprazarse ao territorio doutro Estado membro para recibir neste a asistencia apropiada ao seu estado, mentres que o artigo 31 do mesmo Regulamento regula o dereito ás prestacións en especie que corresponden a esta mesma categoría de asegurados cando as devanditas prestacións sexan necesarias no transcurso dunha estancia nun Estado membro distinto do da súa residencia (ver a sentenza do 31 de maio de 1979, Pierik, 182/78, Rec. p. 1977, apartados 6 e 8).

27. Sen embargo, é preciso recordar que, no marco dun procedemento conforme ao artigo 234 CE, baseado nunha clara separación das funcións entre os órganos xurisdiccio-

nais nacionais e o Tribunal de Xustiza, toda apreciación dos feitos do asunto é competencia do xuíz nacional (ver a, en particular, as sentenzas do 15 de novembro de 1979, Denkavit Futtermittel, 36/79, Rec. p. 3439, apartado 12, e de 16 de xullo de 1998, Dumon e Froment, C-235/95, Rec. p. I-4531, apartado 25). Así mesmo corresponde exclusivamente ao órgano xurisdiccional nacional, que coñece do litixio e que debe asumir a responsabilidade da decisión xurisdiccional que debe adoptarse, apreciar, á luz das particularidades do asunto, tanto a necesidade dunha decisión prexudicial para poder dictar sentenza, como a pertinencia das cuestións que formula ao Tribunal de Xustiza. Por conseguinte, cando as cuestións formuladas se refiran á interpretación do Dereito comunitario, o Tribunal de Xustiza está, en principio, obrigado a pronunciarse (ver, en particular, a sentenza do 15 de decembro de 1995, Bosman, C-415/93, Rec. p. I-4921, apartado 59).

28. De todo iso se desprende que corresponde exclusivamente ao órgano xurisdiccional remitente determinar se, de feito, a asistencia dispensada ao Señor Ioannidis en Alemaña foi programada polo interesado e a súa estancia foi planificada con fins médicos, e neste caso sería o artigo 22, apartados 1, letra c), e 2, do Regulamento n. 1408/71 o único aplicable, como se recorda no apartado 26 da presente sentenza, e non o artigo 31 do mesmo Regulamento.

29. Neste caso, non parece sen embargo que o órgano xurisdiccional remitente considere que o interesado programase a atención hospitalaria controvertida no litixio principal nin que a súa estancia en Alemaña se planificase con fins médicos. En cambio, dito órgano xurisdiccional fai constar na exposición dos feitos a existencia de certificados médicos que indican que a hospitalización do Señor Ioannidis tivo lugar con carácter urxente, a causa de repetidas dores no tórax debidas a unha anxina de peito. Nestas circunstancias, a admisibilidade da primeira cuestión, na medida en que se refire á interpretación do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, non pode poñerse en dúbida e non procede reformulala de modo que se refira ao artigo 22, apartado 1, letra c), do Regulamento n. 1408/71.

Sobre o ámbito de aplicación do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71

30. Para responder á cuestión prexudicial, é importante en primeiro lugar precisar o

ámbito de aplicación do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

31. A este respecto, procede sinalar, en primeiro lugar, que a diferenza do artigo 22, apartado 1, letra a), do Regulamento n. 1408/71, que outorga un dereito a prestacións en especie aos traballadores por conta allea ou por conta propia «o estado da cal requira de modo inmediato prestacións durante unha estancia no territorio doutro Estado membro», o artigo 31 do mesmo Regulamento, que consagra un dereito análogo para os titulares de pensións ou de rendas e os membros das súas familias que se achen nun Estado membro distinto do da súa residencia, non contén unha precisión correspondente relativa ao estado de saúde dos interesados.

32. En segundo lugar, é preciso recordar que, se ben é certo que o Tribunal de Xustiza declarou que, mesmo no caso de que non exerzan unha actividade profesional, os titulares de pensións ou de rendas están suxeitos como consecuencia da súa afiliación a un réxime de seguridade social ás disposicións do Regulamento n. 1408/71 relativas a os «traballadores», sen embargo sinalou que isto unicamente era así na medida en que estes non foran obxecto de regulación específica adoptada con respecto a eles (sentenza Pierik, antes citada, apartado 4).

33. AO sinalar, a este respecto, que o Regulamento n. 1408/71 prevé, nos seus artigos 27 a 33, disposicións específicas aplicables exclusivamente aos titulares de pensións ou de rendas, o Tribunal de Xustiza precisou, en particular, que estas disposicións regulan, no artigo 31, o dereito a prestacións en especie dos devanditos asegurados cando estas prestacións sexan necesarias no transcurso dunha estancia nun Estado membro distinto do de residencia (sentenza Pierik, antes citada, apartados 5 e 6).

34. Nestas circunstancias, non se pode pretender, contrariamente ao que suxeriron os Gobernos de varios Estados membros, nin que os titulares de pensións ou de rendas que se achen nun Estado membro distinto o da súa residencia estean suxeitos ao ámbito de aplicación do artigo 22, apartado 1, letra a), do Regulamento n. 1408/71, nin que as disposicións deste último artigo haxan de inspirar a interpretación do artigo 31 do mesmo Regulamento.

35. En efecto, como sinalaron en particular os Gobernos belga e finlandés así como a Comisión, unha interpretación que consista

en uniformizar o réxime establecido polas dúas disposicións anteriormente mencionadas ignoraría tanto as diferencias textuais sinaladas no apartado 31 da presente sentenza como a circunstancia de que o lexislador comunitario considerou útil establecer unha disposición específica para a categoría de asegurados composta por titulares de pensións ou de rendas e membros da súa familia.

36. Polas mesmas razóns, contrariamente ao que alegaron os Gobernos irlandés e neerlandés, non pode estimarse que o artigo 22 bis do Regulamento n. 1408/71 teña como resultado suxeitar os titulares de pensións ou de rendas ao réxime establecido no artigo 22, apartado 1, letra a), do mesmo Regulamento. Ademais, tal interpretación non atopa fundamento nin na redacción do artigo 22 bis, que enuncia, segundo o seu título, «normas particulares para certas categorías de persoas», nin, como sinalou o Goberno finlandés, nos considerandos do Regulamento (CE) n. 3095/95 do Consello, do 22 de decembro de 1995, polo que se modifica o Regulamento n. 1408/71, o Regulamento n. 574/72, o Regulamento (CEE) n. 1247/92 polo que se modifica o Regulamento n. 1408/71 e o Regulamento (CEE) n. 1945/93 polo que se modifica o Regulamento (CEE) n. 1247/92 (DON L 335, p. 1), que introduciu o artigo 22 bis no Regulamento n. 1408/71.

37. Tampouco cabe admitir a alegación dos Gobernos irlandés e neerlandés segundo a cal unicamente unha aplicación por analogía do artigo 22, apartado 1, letra a), do Regulamento n. 1408/71 podería garantir a indispensable igualdade entre os asegurados.

38. Como sinalaron tanto o Goberno grego, nas súas observacións escritas, como o Avogado Xeral, no punto 32 das súas conclusións, o feito de que o lexislador comunitario non quixera calcar o réxime aplicable aos titulares de pensións ou de rendas pasivas do que se aplica aos traballadores por conta allea ou por conta propia pode explicarse por unha vontade de favorecer unha mobilidade efectiva desta categoría de asegurados ao ter en conta certas características que lles son propias, entre elas, unha vulnerabilidade e unha dependencia potencialmente maiores en cuestión de saúde, así como unha dispoñibilidade susceptible de permitir estancias máis frecuentes nos outros Estados membros.

39. Do anterior dedúcese que o réxime establecido polo artigo 31 do Regulamento

n. 1408/71 debe distinguirse do que prevé o artigo 22, apartado 1, letra a), do mesmo Regulamento.

40. En particular, o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 non pode interpretarse no sentido de que o dereito ás prestacións en especie que o devandito Regulamento garante se reserva unicamente os titulares de pensións ou de rendas do estado das cales requira de modo inmediato prestacións durante a súa estancia noutro Estado membro, é dicir, limitarse unicamente á asistencia a necesidade médica inmediata da cal fose comprobada (sentenza do 2 de maio de 1996, Paletta, C-206/94, Rec. p. I-2357, apartado 20) e que non puidesen así aprazarse en particular ata o regreso do asegurado ao seu Estado de residencia.

41. Tampouco pode interpretarse esta disposición no sentido de que o devandito dereito limítase unicamente aos casos en que a asistencia dispensada sexa necesaria debido a unha enfermidade repentina. En particular, a circunstancia de que a asistencia requirida pola evolución do estado de saúde do asegurado durante a súa estancia temporal noutro Estado membro estea eventualmente relacionada cunha patoloxía preexistente e coñecida polo asegurado, como unha enfermidade crónica, non abonda para impedi-lo ao interesado o dereito recoñecido no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

42. Por outra banda, hai que sinalar que, a diferenza, en particular, do artigo 22, apartado 1, letra c), do Regulamento n. 1408/71, o artigo 31 do mesmo Regulamento non establece un réxime de autorización polo que respecta á concesión de prestacións en especie que garante aos titulares de pensións ou de rendas e aos membros da súa familia que se achen nun Estado membro distinto do seu Estado de residencia.

43. De todo o anterior se desprende que un Estado membro non pode supeditar a concesión de prestacións en especie que o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 garante aos titulares de pensións que se achen nun Estado membro distinto do da súa residencia nin a un procedemento de autorización nin á esixencia de que a enfermidade que requiriu a asistencia controvertida aparecese de forma repentina durante esta estancia facendo inmediatamente necesaria a prestación da devandita asistencia.

Sobre as modalidades prácticas de aplicación do artigo 31 do Regulamento n. 1.408/71

44. Como se deduce do tenor da primeira cuestión prexudicial, o órgano xurisdiccional remitente preguntábase, despois, sobre o ámbito de aplicación do artigo 31 do Regulamento n. 574/72, norma relativa á aplicación do artigo 31 do Regulamento n. 1.408/71.

45. Habida conta das circunstancias do asunto principal, hai que recordar que esta norma establece en particular que, para percibir prestacións en especie en virtude do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, o titular dunha pensión ou dunha renda deberá de presentar na institución do seu lugar de estancia un certificado expedido pola institución do lugar de residencia que acredite que ten dereito ás mencionadas prestacións. Non obstante, a mesma norma precisa que, se o interesado non presenta o devandito certificado, a institución do lugar de estancia ha de dirixirse, ela mesma, á do lugar de residencia para obtelo.

46. Neste caso, da resolución de remisión dedúcese que ao Señor Ioannidis se lle expediu tal certificado, a saber, un formulario E 111, antes de partir cara a Alemaña.

47. En cambio, como sinalou o Goberno irlandés, a resolución mencionada non precisa se o devandito formulario se presentou á caixa de enfermidade alemana. Non obstante, hai que sinalar que a ausencia eventual dunha presentación espontánea semellante non pode ter consecuencias determinantes. En tal caso, corresponde en efecto á institución do lugar de estancia asegurarse de que o interesado non ten tal formulario e, no seu defecto, solicitar a súa expedición á institución competente á que lle corresponda, como establece o artigo 31 do Regulamento n. 574/72.

48. Sen embargo, no asunto principal a caixa de enfermidade alemana solicitou ao IKA o envío dun formulario E 112, é dicir, do certificado utilizado en caso de solicitude de autorización para desprazarse a outro Estado membro para recibir alí asistencia, conforme ao artigo 22, apartado 1, letra c), do Regulamento n. 1408/71.

49. É forzoso concluír que tal actitude equivale a unha negativa a aplicar o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, e iso, houbera ou non presentación espontánea do formulario E 111 por parte do interesado. En efecto, o feito, de que a institución do lugar de residencia, esixa a presentación dun formulario E 112 en

vez de conformarse co formulario E 111 presentado polo asegurado ou dirixirse á institución do lugar de residencia para obter este último formulario, implica necesariamente que a mencionada institución de estancia estima que non procede aboar prestacións en especie ao interesado baseándose no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

50. Para responder á cuestión formulada polo órgano xurisdiccional remitente, hai que precisar que, ante unha negativa e unha esixencia desta natureza por parte da institución do lugar de estancia, a institución competente do lugar de residencia que expedira con anterioridade un formulario E 111 ao seu asegurado non pode contentarse, como parece facer o IKA no asunto principal, con dar por sentado que non concorrián os requisitos esixidos para aplicar o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

51. En efecto, a institución do lugar de estancia e a do lugar de residencia asumen conxuntamente a tarefa de aplicar os artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71 e 31 e 93 do Regulamento n. 574/72 e, de conformidade cos artigos 10 CE e 84 do Regulamento n. 1408/71, han de cooperar para asegurar unha aplicación correcta das normas anteriormente mencionadas e, polo tanto, o pleno respecto dos dereitos conferidos polo artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 aos titulares de pensións ou de rendas e aos membros da súa familia de cara a facilitar a libre circulación destes asegurados (ver a, en análogo sentido, as sentenzas do 24 de outubro de 1996, Picard, C-335/95, Rec. p. I-5625, apartado 18 e do 10 de febreiro de 2000, FTS, C-202/97, Rec. p. I-883, apartados 51 e 56).

52. Diso despréndese, en particular, que no momento en que a institución do lugar de estancia formula ante a institución do lugar de residencia unha solicitude de expedición dun formulario E 112, cando con anterioridade esta expedira un formulario E 111 ao seu asegurado, correspóndelle a esta última, solicitando no seu caso calquera aclaración que estime necesaria a institución do lugar de estancia, asegurarse de que a negativa aparente a aboar prestacións en especie conforme ao artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 está fundada. Se a institución do lugar de residencia chega á convicción de que realmente procede aplicar o artigo 31 e polo tanto, os artigos 36 do Regulamento n. 1408/71 e 93 do Regulamento n. 574/72 relativos ao reembolso entre institucións, correspóndelle facerllo saber á institu-

ción do lugar de estancia. Esta última está entón obrigada a examinar de novo o fundamento da súa postura e, chegado o caso, a modificala.

Sobre a asunción da asistencia comprendida no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71

53. Habida conta do obxecto do asunto principal, que se refire á existencia eventual dunha obriga de reembolso dos custos relacionados coa hospitalización do interesado nun Estado membro distinto do da súa residencia, o órgano xurisdiccional remitente alberga dúbidas, en definitiva, como se desprende da primeira cuestión prexudicial, acerca do ámbito de aplicación dos artigos 36 do Regulamento n. 1408/71 e 93 do Regulamento n. 574/72.

54. É preciso recordar que, conforme ao artigo 36 do Regulamento n. 1408/71, as prestacións en especie aboadas pola institución dun Estado membro con cargo a unha institución doutro Estado membro darán lugar ao reembolso do seu custo íntegro, segundo as modalidades establecidas polo Regulamento n. 574/72, ben mediante a xustificación dos gastos realizados, ou ben sobre a base dun tanto alzado, a menos que os dous Estados membros implicados, ou as autoridades competentes dos devanditos Estados, conviñeran outras formas de reembolso ou renunciaran a todo reembolso, entre as institucións que deles dependen.

55. Ao aplicar esta norma, o artigo 93 do Regulamento n. 574/72 establece, en particular, que as prestacións en especie aboadas pola institución do lugar de estancia en virtude do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 seranlle reembolsadas pola institución do lugar de residencia dos interesados e que tal reembolso se refire, en principio, á contía efectiva das devanditas prestacións conforme aos custos reflectidos na contabilidade da institución do lugar de estancia. No suposto de que esta contía non se reflectise na devandita contabilidade, e a menos que os Estados membros implicados ou as súas respectivas autoridades competentes concertaran outros modos de avaliala, dito reembolso calcularase sobre a base dun tanto alzado a contía do cal é fixada pola Comisión administrativa das Comunidades Europeas para a seguridade social dos traballadores emigrantes.

56. Tales son as regras que normalmente han de aplicarse cando ao titular dunha pensión se lle aboaron prestacións en especie

sobre a base do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

57. Sen embargo, no asunto principal, como así sinalouse nos apartados 48 e 49 da presente sentenza, a caixa de enfermidade alemana negouse a aboar tales prestacións en especie ao Señor Ioannidis, de maneira que se pode inferir diso, aínda que tal circunstancia non se desprende expresamente dos termos da resolución de remisión, que o interesado probablemente se fixo cargo persoalmente do custo da asistencia dispensada, o reembolso da cal denégalle o IKA agora.

58. Ben é verdade que do artigo 34 do Regulamento n. 574/72 despréndese que, se as formalidades establecidas no artigo 31 do mesmo Regulamento non se puideron cumprir durante a estancia no territorio do Estado membro onde se dispensa a asistencia, o interesado poderá solicitar á institución do seu lugar de residencia o reembolso dos gastos en que incorra dentro dos límites que fixa esta disposición.

59. Non obstante hai que admitir, como sinalaron con razón o Goberno grego, nas súas observacións escritas, e o Avogado Xeral, no punto 53 das súas conclusións, que unha negativa da institución do lugar de estancia a aplicar o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 e a esixencia por parte desta da presentación dun formulario E 112 non poden asimilarse ao incumprimento dunha formalidade establecida no artigo 31 do Regulamento n. 574/72.

60. Sen embargo, como se desprende dos apartados 50 a 52 da presente sentenza, ante tal negativa e tal esixencia, corresponde á institución competente do lugar de residencia que expediu con anterioridade un formulario E 111 ao seu asegurado contribuír a facilitar unha aplicación correcta do artigo 31 do Regulamento n. 1408/71.

61. Diso dedúcese que, cando a institución do lugar de estancia se negou erroneamente a aplicar esta última disposición e a institución do lugar de residencia, despois de coñecer esta negativa, abstívose de contribuír a facilitar, como é a súa obriga, a aplicación correcta desta disposición, corresponde a esta última institución, sen prexuízo dunha eventual responsabilidade da institución do lugar de estancia, reembolsar directamente ao asegurado o custo da asistencia que este tivo que sufragar, co fin de garantirlle un nivel de asunción do custo equivalente ao que gozase se se

respectase o disposto no devandito artigo (ver, por analogía, a sentenza do 12 de xullo de 2001, Vanbraekel e outros, C-368/98, Rec. p. I-5363, apartado 34).

62. Por outra parte, dado que este reembolso substitúe, no presente caso, ás prestacións en especie o disfrute da cal garante aos titulares de pensións o artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, un Estado membro non pode supeditar o devandito reembolso a un procedemento de autorización, nin á esixencia de que a enfermidade que requiriu a asistencia controvertida aparecese de xeito repentino durante a estancia noutro Estado membro facendo inmediatamente necesaria a prestación da devandita asistencia.

63. Habida conta de tódalas consideracións precedentes, procede responder á primeira cuestión prexudicial como segue:

O artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 debe interpretarse no sentido de que o dereito a gozar as prestacións en especie garantidas por esta disposición aos titulares de pensións que se achen nun Estado membro distinto do seu Estado de residencia non está suxeito ao requisito de que a enfermidade que requiriu a asistencia en cuestión aparecese de xeito repentino durante tal estancia, facendo inmediatamente necesaria dita asistencia. Por conseguinte, esta disposición oponse a que un Estado membro supedite o devandito disfrute a un requisito semellante.

O artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 oponse a que un Estado membro supedite a un procedemento de autorización o dereito a gozar as prestacións en especie garantidas por esta disposición.

O servizo e a asunción das prestacións en especie consideradas no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 han de realizarse normalmente de conformidade coas disposicións deste artigo en relación coas dos artigos 36 do mesmo Regulamento e 31 e 93 do Regulamento n. 574/72.

Cando a institución do lugar de estancia denegou erroneamente o abono das prestacións en especie consideradas no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71 e a institución do lugar de residencia, despois de coñecer esta negativa, abstívose de contribuír a facilitar, como é a súa obriga, a aplicación correcta desta disposición, corresponde a esta última institución, sen prexuízo dunha eventual responsabilidade da institución do lugar de estan-

cia, reembolsar directamente ao asegurado o custo da asistencia que este tivo que sufragar, co fin de garantirlle un nivel de asunción do custo equivalente ao que gozase se se respectase o disposto no devandito artigo.

Neste último suposto, os artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71 e 31 e 93 do Regulamento n. 574/72 opóñense a que unha normativa nacional supedite tal reembolso á obtención dunha autorización *a posteriori* que só se concede cando consta que a enfermidade que requiriu a asistencia controvertida apareceu de xeito repentino durante a estancia, facendo inmediatamente necesaria dita asistencia.

Sobre as cuestións prejudiciais segunda, terceira, cuarta e quinta

64. Do tenor das cuestións prejudiciais segunda, terceira, cuarta e quinta despréndese que unicamente se formularon para o suposto de que se respondese á primeira cuestión prejudicial que os artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71 e os artigos 31 e 93 do Regulamento n. 574/72 non se opoñían á aplicación dunha normativa como a controvertida no litixio principal. Por conseguinte, habida conta da resposta proporcionada á primeira cuestión prejudicial, non procede examinar as devanditas cuestións.

Costas

65. Os gastos efectuados polos Gobernos helénico, belga, español, irlandés, neerlandés, austríaco, finlandés e do Reino Unido, así como pola Comisión, que presentaron observacións ante este Tribunal de Xustiza, non poden ser obxecto de reembolso. Dado que o procedemento ten, para as partes do litixio principal, o carácter dun incidente promovido ante o órgano xurisdiccional nacional, corresponde a este resolver sobre as costas.

En virtude de todo o expuesto,

O Tribunal de Xustiza,

pronunciándose sobre as cuestións formuladas polo Dioikitiko Protodikeio Thessalonikis mediante resolución do 31 de xaneiro de 2000, declara:

1) O artigo 31 do Regulamento (CEE) n. 1408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballa-

dores por conta allea, aos traballadores por conta propia e aos membros das súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizado polo Regulamento (CEE) n. 2001/83 do Consello, do 2 de xuño de 1983, na versión resultante do Regulamento (CE) n. 3096/95 do Consello, do 22 de decembro de 1995, debe interpretarse no sentido de que o dereito a gozar as prestacións en especie garantidas por esta disposición aos titulares de pensións que se achen nun Estado membro distinto do seu Estado de residencia non está suxeito ao requisito de que a enfermidade que requiriu a asistencia en cuestión aparece de xeito repentino durante tal estancia, facendo inmediatamente necesaria dita asistencia. Por conseguinte, esta disposición opónse a que un Estado membro supedite o devandito desfrute a un requisito semellante.

2) O artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, opónse a que un Estado membro supedite a un procedemento de autorización o dereito a gozar as prestacións en especie garantidas por esta disposición.

3) O servizo e a asunción das prestacións en especie consideradas no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, han de realizarse normalmente de conformidade coas disposicións deste artigo en relación coas dos artigos 36 do mesmo Regulamento e 31 e 93 do Regulamento (CEE) n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83, na versión resultante do Regulamento n. 3096/95.

4) Cando a institución do lugar de estancia denegou erroneamente o abono das prestacións en especie consideradas no artigo 31 do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, e a institución do lugar de residencia, despois de coñecer esta negativa, abstívose de contribuír a facilitar, como é a súa obriga, a

aplicación correcta desta disposición, corresponde a esta última institución, sen prexuízo dunha eventual responsabilidade da institución do lugar de estancia, reembolsar directamente ao asegurado o custo da asistencia que este tivo que sufragar, co fin de garantirlle un nivel de asunción do custo equivalente ao que gozase se se respectase o disposto no devandito artigo.

5) Neste último suposto, os artigos 31 e 36 do Regulamento n. 1408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, e 31 e 93

do Regulamento n. 574/72, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 2001/83 na versión resultante do Regulamento n. 3096/95, opóñense a que unha normativa nacional supedite tal reembolso á obtención dunha autorización *a posteriori* que só se concede cando consta que a enfermidade que requiriu a asistencia controvertida apareceu de xeito repentino durante a estancia, facendo inmediatamente necesaria dita asistencia.

Pronunciada en audiencia pública en Luxemburgo, a 25 de febreiro de 2003.

Sentenza do Tribunal de Xustiza (Sala Quinta) do 19 de xuño de 2003

«Seguridade social - Prestacións de vellez - Nuevo cálculo - Recuperación de cantidades aboadas indebidamente Prescrición - Dereito aplicable - Regulación procesual - Concepto»

No asunto C-34/02,

que ten por obxecto unha petición dirixida ao Tribunal de Xustiza, conforme ao artigo 234 CE, polo Tribunale ordinario di Roma (Italia), destinada a obter, no litixio pendente ante o devandito órgano xurisdiccional entre

Sante Pasquini

e

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS),

unha decisión prexudicial sobre a interpretación do Regulamento (CEE) n. 1.408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores por conta propia e ás súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizado polo Regulamento (CE) n. 118/97 do Consello, do 2 de decembro de 1996 (DO 1997, L 28, p. 1), e do Regulamento (CEE) n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1.408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 118/97,

O Tribunal de Xustiza (Sala Quinta),

integrado polo Señor M. Wathelet, Presidente de Sala, e os Sres. C.W.A. Timmermans, D.A-N.O-N. Edward, P. Jann e A. Rosas (Relator), Xuíces;

Avogado Xeral: Señor S. Alber;

Secretario: Señor H. von Holstein, Secretario adxunto;

consideradas as observacións escritas presentadas e considerando o informe para a vista;

oídas as observacións orais do Señor Pasquini, representado pola Señora M. Rossi; do Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), representado polo Señor A. Riccio; do Goberno italiano, representado polo Señor A. Cingolo, avvocato dello Stato, e da Comisión, representada polo Señor A. Aresu, expostas na vista do 16 de xaneiro de 2003;

oídas as conclusións do Avogado Xeral, presentadas en audiencia pública o 6 de marzo de 2003;

dicta a seguinte

SENTENZA

1. Mediante resolución do 24 de xaneiro de 2002, recibida na Secretaría do Tribunal de Xustiza o 8 de febreiro seguinte, o Tribunale ordinario di Roma formulou ao Tribunal de Xustiza tres cuestións prexudiciais sobre a interpretación do Regulamento (CEE) n. 1.408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores por conta propia e ás súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento (CE) n. 118/97 do Consello, do 2 de decembro de 1996 (DON 1997, L 28, p. 1) (a partir deste momento, «Regulamento n. 1.408/71»), e do Regulamento (CEE) n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1.408/71, na súa versión modificada e actualizada polo Regulamento n. 118/97 (a partir deste momento, «Regulamento n. 574/72»).

2. As devanditas cuestións suscitáronse no marco dun litixio entre o Señor Pasquini e o Istituto nazionale della previdenza sociale (Istituto Nacional de Seguridade Social; a partir deste momento, «INPS») relativo a unha resolución do INPS pola que se ordena ao Señor Pasquini devolver las cantidades percibidas indebidamente en concepto de pensión de vellez.

Marco normativo

Normativa comunitaria

3. O artigo 49 do Regulamento n. 1.408/71, incluído no capítulo 3, «Vellez e morte (pensións)», do título III deste Regulamento, define os métodos de cálculo das prestacións cando, entre outros supostos, o interesado non cumpre simultaneamente os requisitos esixidos por tódalas lexislacións conforme ás cales se cubriron períodos de seguro ou de residencia. Dispón o seguinte:

«1. Cando, nun momento dado, o interesado non cumpra os requisitos esixidos para beneficiarse das prestacións por tódalas lexislacións dos Estados membros ás que estivera suxeita, tendo en conta, no seu caso, as disposicións do artigo 45 e/ou do apartado 3 do artigo 40, pero que soamente reúne as condicións dunha ou varias daquelas, se aplicarán as seguintes disposicións:

a) cada unha das institucións competentes que apliquen unha lexislación as condicións da cal se cumpran, calculará o importe da prestación debida segundo o disposto no artigo 46;

[...]

2. A prestación ou prestacións concedidas conforme a unha ou varias das lexislacións afectadas, no caso previsto no apartado 1, serán automaticamente obxecto dun novo cálculo segundo o disposto no artigo 46, a medida que se vaian cumprindo os requisitos esixidos por unha ou varias das demais lexislacións ás que o interesado estivera suxeito, tendo en conta, no seu caso, o disposto no artigo 45 e tendo en conta de novo, cando proceda, as disposicións do apartado 1. [...]

3. Efectuarase automaticamente un novo cálculo segundo o disposto no apartado 1, e sen prexuízo do apartado 2 do artigo 40, cando as condicións estipuladas por unha ou varias lexislacións afectadas se deixen de cumprir.»

4. Os artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71, que son disposicións transitorias aplicables con ocasión da entrada en vigor do devandito Regulamento ou das súas modificacións, conteñen cada un deles disposicións similares relativas ás peticións de revisión de cálculos de pensións, habida conta das novas disposicións aplicables. Estas disposicións prevén fundamentalmente que:

- se a petición se presenta dentro dos dous anos seguintes á data de aplicación da nova disposición, os dereitos nacidos en virtude desta adquirense a partir da devandita data, sen que o preceptuar na lexislación dos Estados membros sobre caducidade ou prescrición de dereitos poida opoñerse ao interesado (artigos 94, apartado 6, 95, apartado 6, 95 *bis*, apartado 5, e 95 *ter*, apartado 6).

- se a petición se presenta despois de expirar o prazo de dous anos seguintes á data de aplicación da nova disposición, aqueles dereitos que non estean afectados pola caducidade ou pola prescrición serán adquiridos a partir da data da petición, salvo que sexa máis beneficioso o disposto na lexislación do Estado membro interesado (artigos 94, apartado 7, 95, apartado 7, 95 *bis*, apartado 6, e 95 *ter*, apartado 7).

5. O artigo 49 do Regulamento n. 574/72 prevé que, cando proceda calcular de novo, suprimir ou suspender a prestación, a institución que tomara esta decisión notificará sen demora ao interesado e a cada unha das institucións ante as que o interesado teña dereitos, no seu caso, por mediación da institución instructora, é dicir, conforme aos artigos 36 e 41 do Regulamento n. 574/72, en principio, a institución do lugar de residencia do interesado.

6. O artigo 111 do Regulamento n. 574/72 refírese á colaboración entre institucións de seguridade social de diferentes Estados membros para recuperar cantidades aboadas indebidamente. Así, establece, entre outras disposicións, que a institución dun Estado membro que pagara a un beneficiario unha cantidade superior á debida pode pedir á institución de calquera outro Estado membro, que deba prestacións correspondentes ao mesmo beneficiario, a retención, sobre as cantidades que aboa ao beneficiario, da cantidade pagada en exceso. Esta última institución practica a retención nas condicións e dentro dos límites fixados para tales compensacións na lexislación que aplique, coma se se tratase dunha cantidade pagada en exceso por ela mesma, e transfírese a cantidade retida á institución acreedora.

7. O artigo 112 do Regulamento n. 574/72 regula o suposto de que a recuperación de tales cantidades non sexa posible. É do seguinte tenor:

«Cando unha institución efectúe, directamente ou por conducto doutra institución,

pagamentos indebidos e resulte imposible recuperalos, as sumas correspondentes quedarán definitivamente a cargo da primeira institución, salvo no caso de que tales pagamentos sexan consecuencia dunha acción dolosa.»

Lexislación italiana

Lexislación aplicable en materia de pensións de traballadores emigrantes

8. O artigo 8 da Lei n. 153, do 30 de abril de 1969 (suplemento ordinario da GURI n. 111, do 30 de abril de 1969), dispón:

«Os nacionais italianos a situación dos cales en materia de pensións fose transferido do Istituto nazionale della previdenza sociale ao Instituto Nacional de Seguros Sociais libio conforme ao artigo 12 do Acordo italo-libio do 2 de outubro de 1956, ratificado pola Lei n. 843, do 17 de agosto de 1957, e que adquiriran un dereito a pensión con cargo ao seguro libio antes do 31 de decembro de 1965, percibirán do Istituto nazionale da previdenza social, dende o 1 de xaneiro de 1969, e con cargo totalmente ao Fondo per litro 'adeguamento delle pensioni (Fondo de Adaptación de Pensións), un aumento do complemento previsto no artigo 15 da Lei n. 1338, do 12 de agosto de 1962, ata alcanzar a contía mensual das pensións mínimas previstas polo seguro obrigatorio que cobre a invalidez, a velez e as habente-causas dos traballadores por conta allea.

As pensións mínimas a que faise referencia no parágrafo anterior serán debidas tamén, a partir da mesma data, aos titulares dunha pensión que adquiriran tal dereito en virtude da acumulación de períodos de seguro e de cotización prevista por acordos ou convenios internacionais en materia de seguridade social.

Para os efectos da concesión das citadas pensións mínimas terase en conta, no seu caso, a contía da pensión aboada a pro rata, en virtude da devandita acumulación, por organismos de seguridade social estranxeiros.

Os traballadores emigrantes que cumpren os requisitos establecidos para ter dereito a unha pensión en virtude da acumulación dos períodos de seguro e de cotización a que faise referencia no parágrafo segundo terán dereito, mesmo sobre a base de certificados provisionais expedidos polas institucións competentes estranxeiras, ao pagamento dun anticipo sobre a pensión, que se completará ata alcanzar a

pensión mínima. Non terán dereito ao devandito complemento os titulares doutras pensións, recuperándose este con cargo aos importes eventualmente pagados a pro rata por institucións de seguridade social estranxeiras.»

Lexislación aplicable á prescrición e á recuperación de cantidades aboadas indebidamente.

9. O artigo 2946 do Código Civil italiano no fixa en dez anos o prazo de prescrición xeral dos créditos.

10. O artigo 52, apartado 1, da Lei n. 88, do 9 de marzo de 1989, relativa á reestruturación do Instituto Nacional de Seguridade Social e do Instituto Nacional do Seguro de Accidentes Laborais (suplemento ordinario da GURI n. 60, do 13 de marzo de 1989), prevé, en particular, que a contía das pensións de velez poida rectificarse en caso de erro cometido na atribución ou no pagamento. Segundo o apartado 2 do devandito artigo, só procede a recuperación das cantidades aboadas indebidamente cando exista dolo por parte do titular da pensión.

11. O artigo 13, apartado 1, da Lei n. 412, do 30 de decembro de 1991, pola que se establecen normas en materia de finanzas públicas (GURI n. 305, do 31 de decembro de 1991), adoptado como interpretación auténtica do artigo 52 da Lei n. 88/89, precisa que a omisión ou a comunicación incompleta por parte do pensionista de feitos relevantes para o dereito a pensión ou para a súa contía e que non estean aínda en coñecemento do organismo competente autoriza este último a recuperar as cantidades aboadas indebidamente.

12. O artigo 13, apartado 2, da mesma Lei ten o seguinte tenor:

«O INPS comprobará anualmente os ingresos dos pensionistas que afecten á contía ou ao dereito ás prestacións de pensión e procederá, durante o seguinte ano, á recuperación das cantidades eventualmente pagadas en exceso.»

13. O artigo 1, apartados 260 a 265, da Lei n. 662, do 23 de decembro de 1996, sobre medidas de racionalización das finanzas públicas (suplemento ordinario n. 233 da GURI n. 303, do 28 de decembro de 1996), incorporou unha excepción ao principio de recuperación das cantidades aboadas indebidamente en materia de seguridade social. Prevé que non se recuperarán as prestacións de pensión abo-

adas indebidamente por organismos públicos de previsión obrigatoria por períodos anteriores ao 1 de xaneiro de 1996 cando os interesados perciban, polo ano 1995, unha renda persoal imponible igual ou inferior a 16.000.000 de ITL. Se esta renda persoal imponible é de contía superior á devandita suma, non se procederá á recuperación das cantidades indebidamente pagadas en relación cunha cuarta parte do importe percibido. A recuperación realizarase por mensualidades e sen intereses{xuro} mediante retención directa sobre a pensión e tal retención non poderá ser superior a unha quinta parte da pensión.

14. En 2001 adoptáronse disposicións similares para as cantidades aboadas indebidamente por períodos anteriores ao 1 de xaneiro de 2001.

Litixio principal

15. O Señor Pasquini traballou sucesivamente en Italia (140 semanas), en Francia (336 semanas) e en Luxemburgo (1.256 semanas).

16. A raíz dunha solicitude presentada o 5 de febreiro de 1987, o interesado obtivo do INPS, mediante resolución do 20 de outubro de 1987, unha pro rata de pensión de xubilación dende o 1 de marzo de 1987.

17. A contía desta pensión foi completada para alcanzar o nivel da pensión mínima a que se refire o artigo 8 da Lei n. 153/69, é dicir, 397.400 ITL mensuais, dado que o interesado non percibía naquel momento ningunha pensión francesa nin luxemburguesa.

18. A resolución de liquidación indicaba que, conforme á disposición mencionada, a pensión completada ata alcanzar a pensión mínima volvería a ser calculada, e polo tanto diminuída, en caso de concesión doutra pensión con cargo a organismos estranxeiros.

19. O 26 de xullo de 1988, o INPS notificou ao Señor Pasquini unha segunda resolución na que se establecía un novo cálculo da súa pensión italiana dende o 1 de marzo de 1987, debido á concesión, na devandita data, da pro rata francesa. Esta decisión reduciu a pensión italiana a unha contía mensual de 259.150 ITL.

20. As resolucións adoptadas polo INPS o 20 de outubro de 1987 e o 26 de xullo de 1988 mencionan o número de semanas que o Señor Pasquini traballou en Italia (140 sema-

nas), en Francia (336 semanas) e en Luxemburgo (1.256 semanas).

21. Mediante unha terceira resolución adoptada o 30 de marzo de 2000, o INPS calculou unha vez máis a pensión italiana do interesado dende o 1 de marzo de 1987 e reduciu a súa contía de 287.750 ITL a 7.500 ITL mensuais a partir do 1 de xullo de 1998, data de inicio da pensión luxemburguesa. Esta terceira resolución prevía a recuperación de cantidades aboadas indebidamente por un importe de 56.160.950 ITL (29.005 euros), correspondentes ao período comprendido entre o 1 de marzo de 1987 e o 30 de abril de 2000.

22. O recurso administrativo presentado polo Señor Pasquini ante o INPS o 30 de outubro de 2000 foi desestimado o 13 de decembro de 2000 debido a que «o artigo 13 da Lei n. 412/91 non é aplicable á recuperación de cantidades aboadas indebidamente no suposto de revogación do complemento concedido para alcanzar a pensión mínima como consecuencia da concesión dunha pensión estranxeira, xa que, no momento da liquidación, comunicouse ao beneficiario que a contía da pensión era provisional, como prevé o artigo 8 da Lei n. 153/69». A resolución do 13 de decembro de 2000 establecía, pola contra, a aplicación da Lei n. 662/96 e instaba o Señor Pasquini para que presentase documentación sobre os seus ingresos de 1995.

23. O 26 de abril de 2001, o Señor Pasquini interpuxo un recurso ante o Tribunale ordinario di Roma polo que se impugnaba a inaplicabilidade da normativa italiana en materia de recuperación de cantidades aboadas indebidamente á súa situación. Alegaba que a lexislación italiana era contraria aos Regulamentos n°s 1.408/71 y 574/72.

24. Nestas circunstancias, o Tribunale ordinario di Roma decidiu suspender o procedemento e formular ao Tribunal de Xustiza as seguintes cuestións prejudiciais:

«1) Unha disposición nacional que, no caso de cantidades aboadas indebidamente como consecuencia da aplicación do Dereito comunitario, non establece límites de tempo para a recuperación desas cantidades, coa conseguinte vulneración do principio de seguridade xurídica, ¿é compatible cos obxectivos dos Regulamentos (CEE) n. 1.408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores

por conta propia e aos membros das súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, e n. 574/72 do Consello, do 21 de marzo de 1972, polo que se establecen as modalidades de aplicación do Regulamento n. 1.408/71?

2) As citadas disposicións comunitarias, ¿non deben interpretarse no sentido de que se opoñen á aplicación dunha disposición nacional que non establece límites de tempo para a recuperación das cantidades aboadas indebidamente como consecuencia dunha aplicación tardía ou errónea das disposicións comunitarias pertinentes?

3) Do mesmo modo que as disposicións transitorias para a aplicación dos Regulamentos en materia de seguridade social establecen un prazo de dous anos para reclamar con efecto retroactivo os dereitos conferidos por tales Regulamentos, ¿non é posible aplicar a contrario ese mesmo prazo de dous anos a partir da data de notificación da recuperación das cantidades aboadas indebidamente nos casos de redución dos dereitos anteriormente recoñecidos, salvo cando o ordenamento xurídico nacional estableza prazos máis favorables e sempre que o interesado non incorrera nun comportamento doloso?

Sobre as cuestións prejudiciais

25. As tres cuestións formuladas polo órgano xurisdiccional remitente deben ser obxecto dun exame conxunto.

Observacións presentadas ante o Tribunal de Xustiza

26. O Señor Pasquini recorda as disposicións nacionais aplicables en materia de recuperación de cantidades aboadas indebidamente e destaca que non se lle pode facer reproche ningún polos importes que recibiu indebidamente. Chama a atención sobre un escrito enviado o 18 de outubro de 1988 polo organismo de asistencia social de traballadores «Padroado ACLI», de Luxemburgo, ao INPS, no que informa este da concesión da pensión luxemburguesa e lle solicita que revise con rapidez o importe da pensión italiana do Señor Pasquini para evitar o abono de cantidades ás que este non tivese dereito. Destaca que o INPS, aínda estando perfectamente ao corrente da súa situación en materia de pensións, en especial porque nos formularios de pensión se sinalara Luxemburgo como lugar de concesión dunha pensión,

esperou ata o 30 de marzo de 2000 para volver a calcular a pensión italiana, con efectos retroactivos de trece anos, en contra do disposto no artigo 49 do Regulamento n. 574/72.

27. Sostén que, no asunto principal, a inaplicabilidade no seu caso da lexislación italiana en materia de recuperación de cantidades aboadas indebidamente non é conforme cos principios xerais dos Regulamentos n. 1.408/71 y 574/72.

28. Considera que, contrariamente á recuperación de cantidades aboadas indebidamente como consecuencia da aplicación dunha soa lexislación nacional, recuperación á que só cabe aplicar o Dereito nacional, a recuperación de cantidades aboadas indebidamente que ten a súa orixe na aplicación de disposicións comunitarias compete ao Dereito comunitario, xa que o Consello, en exercicio das competencias que lle atribúe o artigo 42 CE, ten a facultade de regular o exercicio dos dereitos a prestacións sociais que o Tratado CE confire aos interesados (sentenza do 21 de outubro de 1975, Petroni, 24/75, Rec. p. 1149, apartado 20).

29. O Señor Pasquini pregúntase se os Regulamentos comunitarios en materia de seguridade social adoptados polo Consello son incompatibles cos obxectivos do artigo 42 CE, ao non conter disposicións específicas sobre os procedementos de recuperación de cantidades aboadas indebidamente e, ante todo, sobre os prazos de prescrición.

30. Estima que, co fin de garantir a seguridade xurídica, deberíanse resolver os problemas no marco do artigo 49 do Regulamento n. 574/72 e aplicar por analogía o prazo de dous anos previsto nos artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71.

31. Segundo o Señor Pasquini, o artigo 49 do Regulamento n. 574/72 obriga ás institucións competentes a notificar sen demora ao interesado as decisións polas que se calcule de novo, suprimase ou suspéndase a prestación que recibe. Se o organismo de seguridade social competente non respecta esta norma, deixando aos asegurados nunha situación de inseguridade xurídica por un período indeterminado, debe asumir tódalas consecuencias e non poderá solicitar a devolución de cantidades aboadas indebidamente por erro ou negligencia da súa parte.

32. O Señor Pasquini recorda que os artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71 conceden aos interesado un prazo de dous anos para alegar os seus dereitos cando o devandito Regulamento se modifica no seu favor. Na súa opinión, este prazo de dous anos podería aplicarse razoablemente por analogía cando os dereitos se modifican en detrimento seu, aínda cando a posibilidade de exercitar unha acción para a recuperación de cantidades aboadas indebidamente de boa fe estea limitada no tempo.

33. O INPS e o Goberno italiano estiman, o primeiro, que as cuestións prexudiciais están escasamente motivadas e que non cabe admitilas e, o segundo, que a lexislación italiana non é contraria aos obxectivos dos Regulamentos n°s 1.408/71 y 574/72.

34. Recordan que as decisións de liquidación de pensión e de concesión dun complemento para alcanzar a pensión mínima, adoptadas conforme ao artigo 8 da Lei n. 153/69, adóptanse con carácter provisional e advirten que, conforme ao devandito artigo, a pensión aboada polo organismo italiano pode ser reducida e que as cantidades que se reciban en exceso dende o pagamento da pensión estranxeira poden ser recuperadas.

35. O Goberno italiano precisa que as Sezioni unite civili (Reunión de Salas do Civil) da Corte suprema di cassazione (Italia), na súa sentenza n. 1967 do 22 de febreiro de 1995, declararon que o artigo 8 da Lei n. 153/69 regula un mecanismo específico de liquidación da pensión que se caracteriza por unha liquidación provisional que ten por obxecto a concesión dun anticipo da pensión e a recuperación do complemento aboado para alcanzar unha contía mínima, habida conta das cantidades aboadas a pro rata polos organismos de seguro estranxeiros. Segundo a Corte suprema di cassazione, «no que se refire ás pensións liquidadas en virtude de convenios internacionais por razón da acumulación das cotizacións aboadas en Italia coas aboadas por un país estranxeiro, a recuperación de cantidades que xa non se deben, como consecuencia do abono da pensión estranxeira, ha de considerarse unha hipótese inherente á norma que figura na regulamentación na materia, contida no artigo 8 da Lei n. 153 do 30 de abril de 1969, e constitúe unha recuperación específica e autónoma».

36. O INPS e o Goberno italiano opóñense á afirmación contida nas cuestións pre-

xudiciais segundo a cal non existe norma de prescrición ningunha no Dereito italiano, e recordan o prazo de dez anos previsto no artigo 2946 do Código Civil.

37. O INPS sinala ademais que, segundo o réxime establecido no artigo 1, apartados 260 a 265, da Lei n. 662/96, aplicable no asunto principal, as cantidades percibidas indebidamente polo Señor Pasquini están completamente protexidas fronte á recuperación se este percíbise en 1995 ingresos inferiores a 16.000.000 de ITL, ou só poderían recuperarse tres cuartas partes da súa contía se os ingresos percibidos fosen superiores ao devandito límite. Por conseguinte, o INPS considera que os pensionistas de ingresos reducidos están protexidos polo Dereito italiano.

38. O INPS e o Goberno italiano chegan á conclusión de que, en materia de cantidades aboadas indebidamente, os pensionistas que foran traballadores emigrantes reciben o mesmo trato que os pensionistas italianos que non o foran.

39. Na vista, a petición do Tribunal de Xustiza, o avogado do INPS precisou que, no caso dos pensionistas que reciben unha pensión pola súa afiliación a varios réximes de seguridade social italianos, o INPS ten a obriga de controlar anualmente a contía dos seus ingresos e a regularidade do importe aboado en concepto de pensión. No caso dos que foran traballadores emigrantes, este control anual só foi posible mediante unha normativa aprobada en 1996.

40. O INPS tamén destacou na vista que non recibira a carta do 18 de outubro de 1988 do Padroado ACLI pola que se informaba da concesión da pensión luxemburguesa. Segundo afirma, foi informado de que o Señor Pasquini recibía unha pensión luxemburguesa de vellez anticipada dende o 1 de xullo de 1988 mediante notificación do 17 de novembro de 1999 da institución luxemburguesa Établissement d'assurance contre la vieillesse et l'invalidité (Organismo do Seguro de Vellez e Invalidez; a partir deste momento, «EAVI»). Segundo o INPS, o EAVI tamén recoñeceu, mediante escrito do 15 de maio de 2002, que non comunicara anteriormente a este a decisión de liquidación da pensión luxemburguesa debido a que o Señor Pasquini residía en Luxemburgo. Dado que ningunha disposición nacional obrigaba o INPS a controlar a concesión de pensións estranxeiras, senón que, pola contra, os Regulamentos comunitarios en

materia de seguridade social esixían á institución luxemburguesa que informase da concesión da pensión luxemburguesa, o INPS estima que non se lle pode reprochar atraso ningún. Destaca que volveu a calcular a pensión do Señor Pasquini catro meses despois de recibir a información pertinente.

41. Os Gobernos austríaco e portugués recordan que, a falta de disposicións comunitarias aplicables, o Dereito nacional é o que determina os procedementos e os requisitos da acción de recuperación de cantidades aboadas indebidamente, sempre que se respecten os principios de efectividade e de equivalencia.

42. Como non coñece a lei aplicable á recuperación dunha cantidade aboada indebidamente con arranxo unicamente ao Dereito italiano sobre seguridade social, o Goberno portugués estima que non dispón de elementos abondos para determinar se se respecta o principio de equivalencia no asunto principal. En cambio, considera que non se respecta o principio de efectividade cando non existe un prazo de prescrición do dereito do organismo nacional competente a esixir a devolución dunha cantidade aboada indebidamente, en especial cando tal devolución supón a diminución de dereitos recoñecidos anteriormente e débese á aplicación tardía ou incorrecta das normas comunitarias pertinentes. AO seu xuízo, en tal caso incúmrese a obriga do artigo 49, apartado 2, do Regulamento n. 574/72 e vulnérase o principio fundamental de seguridade xurídica, que é un principio inherente ao ordenamento xurídico comunitario e non só protexe a Administración, senón tamén aos particulares.

43. O Goberno portugués recorda, ademais, que segundo o tenor do primeiro considerando do Regulamento n. 1.408/71, as normas para a coordinación das lexislacións nacionais de seguridade social insírense no marco da libre circulación de persoas e deben contribuír a mellorar o seu nivel de vida e as condicións do seu emprego. A posibilidade de esixir en calquera momento a devolución de cantidades aboadas indebidamente poría en perigo, segundo o devandito Goberno, a consecución do devandito obxectivo.

44. Tras afirmar que o artigo 94, apartado 6, do Regulamento n. 1.408/71 constitúe a expresión do principio fundamental de seguridade xurídica e ten por obxecto protexer as institucións de seguridade social, este Goberno

propón interpretar a devandita disposición no sentido de que se opón a que, ao aplicar unha lexislación nacional, pódase esixir a devolución de cantidades aboadas indebidamente por un período superior aos dous anos anteriores á data de notificación da petición de devolución, cando tales cantidades se abonaron indebidamente pola aplicación tardía ou incorrecta das normas comunitarias pertinentes.

45. O Goberno austríaco, que destaca a frecuencia con que se presentan problemas en Austria polo novo cálculo de pensións italianas e pola recuperación de cantidades considerables aboadas indebidamente, estima que convén examinar a cuestión de se é posible deducir, de modo xeral, das disposicións transitorias do Regulamento n. 1.408/71 unha retroactividade limitada a dous anos para tódalas consecuencias xurídicas dos novos cálculos para os traballadores emigrantes.

46. Considera que cando se cobren períodos de seguro en varios Estados membros, os interesados resultan desfavorecidos en relación cos traballadores que só traballaron nun único Estado membro debido á xustaposición de varios ordenamentos xurídicos. AO seu xuízo, dende este punto de vista está xustificada unha protección especial da confianza lexítima dos traballadores emigrantes, ao que podería contribuír unha limitación a dous anos dos efectos retroactivos dos novos cálculos previstos en principio no Dereito nacional.

47. O Goberno austríaco sinala que custa admitir que, aínda cando non cometeran falta algunha, os traballadores emigrantes resulten penalizados pola súa condición de tales ao ser posible reclamarlles, sen limitación no tempo, a devolución de prestacións que foron percibidas indebidamente pola conxunción de Dereitos sociais diferentes e moi complexos de distintos Estados membros e non polo seu comportamento persoal.

48. A Comisión recorda que os Regulamentos n°s 1.408/71 e 574/72 non instauraron un réxime común de seguridade social, senón que se limitaron a establecer un sistema de coordinación das lexislacións nacionais en materia de seguridade social.

49. Tras excluír a aplicabilidade dos artigos 111 e 112 do Regulamento n. 574/72, considera que, á primeira vista, tódalas regularizacións no ámbito da seguridade social son responsabilidade exclusiva dos Estados membros, que poden dispoñer libremente na mate-

ria sen que os Regulamentos nvos 1.408/71 e 574/72 impoñanlles o menor límite.

50. Recorda, non obstante, que o sistema establecido polos devanditos Regulamentos se inspira na esixencia imperativa de garantir na práctica a consecución da igualdade de trato entre traballadores emigrantes e traballadores residentes en materia de seguridade social, evitando, en particular, que os primeiros reciban un trato menos favorable en relación cos segundos.

51. Estima que, por esta razón, debe responderse ás cuestións formuladas que os Regulamentos n°s 1.408/71 e 574/72 deben interpretarse no sentido de que as disposicións nacionais, que exclúen a recuperación de cantidades aboadas indebidamente a beneficiarios de prestacións conforme a determinados réximes nacionais de seguridade, tamén se aplican aos beneficiarios de prestacións conforme aos réximes análogos de seguridade social que os devanditos Regulamentos consideran.

Resposta do Tribunal de Xustiza

52. Debe recordarse que o sistema establecido polo Regulamento n. 1.408/71 baséase na mera coordinación das lexislacións nacionais en materia de seguridade social e non pretende a súa harmonización (neste sentido véase, en especial, a sentenza do 27 de setembro de 1988, Lenoir, 313/86, Rec. p. 5391, apartado 13).

53. Por conseguinte, as normas aplicables á prescrición ou á recuperación de cantidades aboadas indebidamente deben buscarse na lexislación nacional do Estado membro de que se trate [en relación coa prescrición, véase a sentenza do 12 de novembro de 1974, Rzepa, 35/74, Rec. p. 1241, apartados 12 e 13, que versa sobre os Regulamentos nvos 3 do Consello, do 25 de setembro de 1958, relativo á seguridade social dos traballadores emigrantes (DO 1958, 30, p. 561), e 4 do Consello, do 3 de decembro de 1958, polo que se fixan as modalidades de aplicación e complétanse as disposicións do Regulamento n. 3 (DON 1958, 30, p. 597), pero a solución da cal é aplicable por analogía aos Regulamentos nvos 1.408/71 y 574/72].

54. As normas contidas nos artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71 non poden aplicarse no asunto principal. En efecto, trátase de disposicións transitorias que só son aplicables a raíz da entrada en vigor do

Regulamento n. 1.408/71 ou das súas modificacións. O prazo de dous anos que prevén é un prazo o cómputo do cal se inicia na data de aplicación dunha nova disposición regulamentaria e durante o cal un interesado pode solicitar a aplicación desta disposición en beneficio propio, sen que se lle poida opoñer unha lexislación nacional que prevexa prazos de caducidade ou prescrición máis breves. Este prazo de dous anos non se pode aplicar, polo tanto, á decisión dunha institución competente de recuperar as cantidades aboadas indebidamente.

55. O mesmo cabe dicir dos artigos 111 e 112 do Regulamento n. 574/72, que se refiren exclusivamente ás relacións entre as institucións de seguridade social de diferentes Estados membros para recuperar cantidades aboadas indebidamente ou para determinar qué institución debe asumir a imposibilidade de recuperar un pagamento indebido.

56. Non obstante, se ben o Dereito nacional é aplicable a unha situación resultante do pagamento indebido dun complemento de pensión por superar os ingresos máximos autorizados, debe sinalarse que, na situación dun traballador que exercitou o dereito de libre circulación previsto polo Tratado, o Dereito comunitario esixe que a regulación procesual de tal situación respecte os principios de equivalencia e de efectividade (neste sentido, véanse as sentenzas do 10 de xullo de 1997, Palmisani, C-261/95, Rec. p. I-4025, apartado 27, e do 15 de setembro de 1998, Edis, C-231/96, Rec. p. I-4951, apartado 34).

57. O principio de equivalencia esixe que a regulación procesual de situacións que teñen a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria non sexa menos favorable que o referente a situacións puramente internas (neste sentido, véanse as sentenzas antes citadas Palmisani, apartado 32, e Edis, apartado 34). No caso contrario, vulneraríase o principio de igualdade de trato entre traballadores que exercitaron o dereito á libre circulación e traballadores a carreira profesional dos cales se desenvolveu integramente nun mesmo Estado membro.

58. O principio de efectividade esixe que a devandita regulación procesual non faga practicamente imposible ou excesivamente difícil o exercicio dos dereitos conferidos polo ordenamento xurídico comunitario (neste sentido, véanse as sentenzas antes citadas Palmisani, apartados 28 e 29, e Edis, apartado 34).

59. Resultaría contrario ao principio de equivalencia cualificar ou tratar de modo diferente unha situación que ten a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria e unha situación puramente interna, cando ámbalas dúas sexan similares ou comparables, e aplicar á situación de orixe comunitaria un réxime específico, menos favorable para o traballador que o aplicable á situación puramente interna, e xustificado exclusivamente pola devandita diferenza de cualificación ou de trato.

60. Nas súas observacións escritas, o INPS e o Goberno italiano precisaron que determinadas normas de Dereito italiano en materia de prescrición e de recuperación de cantidades aboadas indebidamente eran aplicables á situación do Señor Pasquini, en particular a prescrición de dez anos establecida polo artigo 2946 do Código Civil e as normas que prevén unha excepción ao principio de recuperación de cantidades aboadas indebidamente en materia de seguridade social e que limitan o importe que pode recuperarse en función dos ingresos dos interesados.

61. A aplicación destas normas tanto ás situacións que ten a súa orixe no exercicio da libre circulación de persoas como ás situacións puramente internas responde á existencia do principio de equivalencia.

62. Non obstante, debe sinalarse que este principio non só debe aplicarse ás disposicións nacionais sobre prescrición e recuperación de cantidades aboadas indebidamente, senón tamén a toda a regulación procesual, tanto administrativa como xudicial, de situacións comparables.

63. Deste modo, as disposicións que permiten tomar en consideración a boa fe do interesado deben aplicarse de xeito equivalente, tanto no caso do antigo traballador emigrante que cotizou aos réximes de seguridade social de varios Estados membros coma ao antigo traballador que cotizou a varios réximes de Dereito interno.

64. A este respecto, o feito de que, cando se concedeu ao Señor Pasquini o complemento da súa pensión italiana, advertísese-lle de que a contía desta podería ser obxecto dunha revisión con motivo da concesión dunha pensión estranxeira non parece xustificar un trato distinto do dun pensionista italiano que percibe unha ou varias pensións exclusivamente italianas. En efecto, non parece que esta advertencia poida facer que a súa situación sexa diferente da do pensionista italiano

que cotizara a varios réximes de seguridade social italianos e perciba tal complemento e saiba que a contía desta pode ser revisada en caso de concesión posterior dunha pensión por outro réxime ou de superación do límite de ingresos autorizado.

65. Non obstante, corresponde ao órgano xurisdiccional remitente comprobar se a situación do Señor Pasquini é comparable a este respecto á do devandito pensionista italiano.

66. En calquera caso, ha de sinalarse que, no suposto de pensións italianas percibidas pola afiliación a diferentes réximes de Dereito interno, o ordenamento xurídico italiano obriga ao INPS a controlar a liquidación das pensións e, a rectificar a súa contía cando resulte necesario. Así, o artigo 13, apartado 2, da Lei n. 412/91 obriga a este organismo a controlar, unha vez ao ano, os ingresos dos pensionistas e as súas consecuencias para o dereito ás prestacións de pensión ou para a contía destas.

67. Pola contra, no suposto de pensións italianas aboadas a antigos traballadores emigrantes que deben percibir varias pensións pola súa afiliación a réximes de seguridade social de varios Estado membros, despréndese dos autos que tal control non se efectuou durante moito tempo, polo que se permitiu que continuasen determinados pagamentos indebidos durante numerosos anos, como no caso do Señor Pasquini.

68. Debe sinalarse que, se a obriga de controlar a liquidación das pensións se cumprixe para as pensións concedidas a antigos traballadores emigrantes de igual modo que para as pensións concedidas a antigos traballadores que cotizasen a varios réximes exclusivamente de Dereito interno, as cantidades debidas por un antigo traballador emigrante corresponderían, como máximo, aos importes percibidos indebidamente por este durante un ano.

69. Supoñendo, polo tanto, que non poida considerarse de boa fe o comportamento de Señor Pasquini para os efectos da lei italiana, segundo o indicado nos apartados 62 e 63 da presente sentenza, o principio de equivalencia prohibiría en calquera caso reclamar máis do equivalente dun ano de complementos de pensión indebidamente percibidos.

70. A este respecto, carece de importancia que, no asunto principal, unha das insti-

tucións dun Estado membro que adoptara unha decisión de concesión dunha pensión, o EAVI, incumpriera a súa obriga, prevista no artigo 49 do Regulamento n. 574/72, de notificar tal decisión sen demora ao INPS. En efecto, o principio de equivalencia, que esixe que dúas situacións comparables, unha de orixe comunitaria e outra puramente interna, estean suxeitas á mesma regulación procesual, non é máis que a expresión do principio de igualdade de trato, que é un dos principios fundamentais do Dereito comunitario. O devandito artigo 49, o único obxectivo da cal é regular as relacións entre as institucións de seguridade social dos diferentes Estados membros, e non determinar os dereitos dos interesados fronte ás devanditas institucións, non pode interpretarse no sentido de que permite obviar o devandito principio de igualdade de trato.

71. Pola contra, os interesados poden basear no devandito artigo a confianza lexítima en que as institucións de seguridade social dos diferentes Estados membros onde traballaran tratarán dilixentemente a súa situación, sen que estean obrigados a asegurarse eles mesmos da comunicación, entre as devanditas institucións, da información administrativa que lles concerne.

72. Sobre este particular, debe sinalarse que como resulta das mencións incluídas nas decisións adoptadas polo INPS o 20 de outubro de 1987 e o 26 de xullo de 1988, este organismo sabía que o Señor Pasquini traballara 1256 semanas en Luxemburgo, é dicir, a maior parte da súa carreira profesional.

73. Habida conta das consideracións anteriores, procede responder do seguinte modo ás cuestións formuladas polo órgano xurisdiccional remitente:

Dado que o Regulamento n. 1.408/71 garante unicamente a coordinación das lexislacións nacionais en materia de seguridade social, debe aplicarse o Dereito nacional á situación resultante do pagamento indebido, por superarse os ingresos máximos autorizados, dun complemento de pensión a un interesado que percibe varias pensións en razón da súa afiliación a réximes de seguridade social de diferentes Estados membros. O prazo de dous anos que figura nos artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71 non pode aplicarse por analogía á situación descrita.

Non obstante, o Dereito nacional debe respectar o principio comunitario de equivalencia, que esixe que a regulación procesual

de situacións que teñen a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria non sexa menos favorable que o referente a situacións puramente internas, así como o principio comunitario de efectividade, que esixe que a devandita regulación procesual non faga imposible practicamente ou excesivamente difícil o exercicio dos dereitos conferidos polo ordenamento xurídico comunitario.

Estes principios aplícanse a toda a regulación procesual de situacións que teñen a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria, con independencia de que tal regulación sexa de natureza administrativa ou xudicial, incluídas incluídas as disposicións nacionais aplicables á prescrición e á recuperación de cantidades aboadas indebidamente ou as que obrigan as institucións competentes a tomar en consideración a boa fe dos interesados ou a controlar regularmente a súa situación en materia de pensións.

Costas

74. Os gastos efectuados polos Gobiernos italiano, austríaco e portugués e pola Comisión, que presentaron observacións ante este Tribunal de Xustiza, non poden ser obxecto de reembolso. Dado que o procedemento ten, para as partes do litixio principal, o carácter dun incidente promovido ante o órgano xurisdiccional nacional, corresponde a este resolver sobre as costas.

En virtude de todo o expuesto,

O Tribunal de Xustiza (Sala Quinta),

pronunciándose sobre as cuestións formuladas polo Tribunale ordinario di Roma mediante resolución do 24 de xaneiro de 2002, declara:

Dado que o Regulamento (CEE) n. 1.408/71 do Consello, do 14 de xuño de 1971, relativo á aplicación dos réximes de seguridade social aos traballadores por conta allea, aos traballadores por conta propia e ás súas familias que se desprazan dentro da Comunidade, na súa versión modificada e actualizado polo Regulamento (CE) n. 118/97 do Consello, do 2 de decembro de 1996, garante unicamente a coordinación das lexislacións nacionais en materia de seguridade social, debe aplicarse o Dereito nacional á situación resultante do pagamento indebido, por superarse os ingresos máximos autorizados,

dun complemento de pensión a un interesado que percibe varias pensións en razón da súa afiliación a réximes de seguridade social de diferentes Estados membros. O prazo de dous anos que figura nos artigos 94, 95, 95 *bis* y 95 *ter* do Regulamento n. 1.408/71, modificado, non pode aplicarse por analogía á situación descrita.

Non obstante, o Dereito nacional debe respectar o principio comunitario de equivalencia, que esixe que a regulación procesual de situacións que teñen a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria non sexa menos favorable que o referente a situacións puramente internas, así como o principio comunitario de efectividade, que esixe que a devandita regulación procesual non faga practicamente imposible ou excesivamente difícil o exer-

cicio dos dereitos conferidos polo ordenamento xurídico comunitario.

Estes principios aplícanse a toda a regulación procesual de situacións que teñen a súa orixe no exercicio dunha liberdade comunitaria, con independencia de que tal regulación sexa de natureza administrativa ou xudicial, incluídas as disposicións nacionais aplicables á prescrición e á recuperación de cantidades aboadas indebidamente ou as que obrigan as institucións competentes a tomar en consideración a boa fe dos interesados ou a controlar regularmente a súa situación en materia de pensións.

Pronunciada en audiencia pública en Luxemburgo, a 19 de xuño de 2003.